

Ярослав Пасько

**«*De Re Metallica*» Георга Агріколи
(Агрікола Г. Про гірничу справу XII книг
(книги I – VI)/ Переклад і редакція
В. Білецького та Г. Гайка, Східний
видавничий дім, Донецьк 2014, сс. 232)**

Український переклад першої частини (6 розділів) книги видатного вченого, енциклопедиста Г. Агріколи *De Re Metallica* (Про гірничу справу) був виданий донецьким видавництвом «Східний видавничий дім» у 2014 році.

De Re Metallica є визнаним раритетом, своєрідним духовним маніфестом гірників і металургів усього світу. Протягом кількох сторіч це був головний підручник і практичний посібник кожного освіченого гірника, без якого неможливо уявити собі гірничу справу. Цілком очевидно, що сьогодні це не тільки пам'ятка літератури, зріз історії гірничих технологій, але й складова філософських, природничих і інженерних знань доби Відродження, історичний документ, який продовжує залишатися у центрі європейської наукової полеміки.

Актуальність видання праці Г. Агріколи полягає у тому, що вона й сьогодні становить певний інтерес (у теоретичному і практичному сенсі) для сучасної гірничої справи.

Порівняльний переклад книги українською мовою (залучені англійське, німецьке, російське і польське видання), її наукове редагування, примітки й коментарі, біографічний нарис про Г. Агріколу – все це дає можливість читачеві зрозуміти значення праці у контексті даної

історичної епохи, розширити свій освітній та професійний горизонт, узагальнити напрацьований досвід людства. Завданнями видання є знайомство фахівців (гірників і металургів країни) з витоками своєї професії, залучення студентів технічних університетів до вивчення історії гірництва та металургії, а студентів гуманітаріїв – до творчої синтези інженерних та гуманітарних знань у цивілізаційному поступі. Слід зауважити, що кількість академічних перекладів в українському видавничому процесі надзвичайно мала. Тому видання уславленої пам'ятки сприятиме подальшому розвитку українського академічного перекладу.

Автор *De Re Metallica* Георг Агрікола (1494–1555 рр.) – видатний німецький учений доби Відродження, філософ, мінералог, хімік, гірник, металург і лікар, один із засновників геологічних і гірничих наук. Уперше його книжка, написана латиною, побачила світ у 1556 році в Базелі, у славетному видавництві Фробона. Сталася ця знаменна подія за кілька місяців після смерті автора. Текстовий матеріал був ілюстрований 275 чудовими гравюрами, для виготовлення яких було залучено кращих художників свого часу.

Праця Агріколи складається з 12 книг (глав). Перша – це міркування про роль металів в історії людства, тут знайдемо полемічне зіткнення позицій критиків і прихильників гірничої справи. Друга – характеристика умов, які впливають на успішну розробку родовищ, а також розвідка й пошукові ознаки багатих руд. Третя – геологічні знання, опис рудних покладів і властивостей гірських масивів. Четверта – землемірні й геодезичні дані, крім того – гірничі посади й звання та відповідні обов'язки. П'ята – засади підземної розробки руд, кріплення виробок, маркшейдерське мистецтво. Шоста – опис знарядь праці, машин і механізмів для руйнування порід, транспорту й підйому руди, водовідливу та вентиляції. Сьома – пробірний аналіз руд. Восьма – способи й механізми для збагачення руд. Дев'ята – способи витоплення металів, металургійні печі

та обладнання. Десята й одинадцята – очищення благородних металів від домішок та інших металів. Дванадцята – алхімічні уявлення про солі, бітуми, скло та інші „затужавілі соки” землі, а також технології їх вироблення.

Важко переоцінити значення цієї книги для розвитку гірничо-металургійних промислів і гірничої науки. Її по праву вважають першим технічним підручником. У 1557 році вийшло німецькомовне видання праці *De Re Metallica*, а пізніше ця книжка була перекладена французькою та іншими європейськими мовами. Один із кращих перекладів цієї книги англійською здійснив у 1912 році успішний гірничий інженер, майбутній 31-й президент Сполучених Штатів Америки Герберт Гувер, який у похилому віці зізнався в тому, що цей переклад вважає найголовнішою працею свого життя. В Україні перша спроба опрацювання книги Агріколи відбулася на початку ХХ ст. У 1908 році у Львові накладом Політехнічного товариства вийшла 48-сторінкова брошура Фелікса Пестрака, яка знайомила читача з книгою Агріколи, даючи тільки стислий переказ кількох глав.

Протягом кількох сторіч праця *De Re Metallica* залишалася базовим практичним посібником для гірників Європи та Америки. Вона дістала визнання багатьох видатних науковців. Зокрема, філософ Еразм Роттердамський зараховував Агріколу до грона найвидатніших вчених свого часу. Основоположник емпіризму, англійський філософ Френсіс Бекон, посилаючись на працю Агріколи, підкреслював практико-технічну користь науки, обґрунтовував перспективи використання природи людиною. Книга *De re Metallica* була серед найбільш шанованих книг у особистій бібліотеці Ісаака Ньютона. За цією книгою навчався Михайло Ломоносов, який називав Агріколу своїм «науковим батьком». Великий Гете писав про Агріколу: „Він розгадував таємниці гір, володів гірничим мистецтвом, відкривав важливі корисні копалини, вивчав, обробляв і очищав

їх, роблячи корисними для людських потреб. Дотепер ми захоплюємось його творами, де сконцентровані усі старі й нові знання з гірництва та металургії. Ці твори залишені нам як чудовий дарунок”.

Читачі праці Аґріколи із вдячністю мають згадати копітку працю перекладачів – професорів В. Білецького та Г. Гайка, оскільки їм вдалось поєднати академічну точність з доступністю цієї книжки для масового читача, зробити середньовічний текст зрозумілим для сучасника.

Переклад книги Г. Аґріколи *De Re Metallica* має і своєрідне «польське коріння»: професор Володимир Білецький вказує, що в процесі перекладу він користувався також і польськомовним текстом, виданим у 2008 році, коли перебував на стажуванні у Варшавському університеті за програмою фундації підтримки науки (Kasa im. Józefa Mianowskiego). Із вдячністю перекладачі пишуть про те, що польськомовний варіант перекладу книги Г. Аґріколи надав їм Muzeum Karkonoskie, що в місті Еленя-Ґура.

Позитивне враження залишає також оформлення україномовного перекладу. Безсумнівно, праця є вельми важливою і потрібною для сучасного читача.

Познайомитися з українським перекладом книги Г. Аґріколи *De Re Metallica* можна за електронною адресою:
<http://ruthenia.info/txt/pavlo/agricola.pdf>